

लिखितः

3

रिक्तस्थानं पूरयत

(क)

..... हि मूर्खाणां न शान्तये ।

पयःपानं केवलं ॥

(ख) अयं गणना लघुचेतसाम्
उदारचरितानां तु

उत्तराणि—

(क) उपदेशो हि मूर्खाणां प्रकोपाय न शान्तये ।
पयःपानं भुजंगानां केवलं विषवर्धनम् ॥

(ख) अयं निजः परावेति गणना लघुचेतसाम् ।
उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम् ॥

4. निम्नलिखितानां जन्तूनां नामानि मातृभाषायां लिखत

व्याघ्रः । अजा

मृगः । अश्वः

वृषः । कूर्मः

वृश्चिकः । घोटकः

मीनः । नकुलः

हस्ती । गर्दभः

उत्तराणि—

व्याघ्रः - बाघ ।

अजा - बकरी ।

मृगः - हिरण ।

अश्वः - घोड़ा ।

वृषः - बैल ।

कूर्मः - कच्छुआ ।

वृश्चिकः - बिच्छु ।

घोटकः - घोड़ा ।

मीनः - मछली ।

नकुलः - नेवला ।

हस्ती - हाथी ।

गर्दभः - गदहा ।

5. समुचितविभक्तिप्रयोगेण रिक्तस्थानानि पूरयत -

यथा—सः मुखेन खादति । (मुख)

(क) गंगा निर्गच्छति । (हिमाल)

(ख)

- (क) राजधानी दिल्ली अस्ति । (भारत)
 (ख) पतन्ति । (पत्र)
 (ग) वृक्षात् पश्यामः । (नेत्र)
 (घ) वयं गच्छन्ति । (विद्यालय)

उत्तराणि-

- (क) गंगा हिमालयात् निर्गच्छति ।
 (ख) भारतस्य राजधानी दिल्ली अस्ति ।
 (ग) वृक्षात् पत्राणि पतन्ति ।
 (घ) वयं नेत्राभ्याम् पश्यामः ।
 (ङ) ताः विद्यालयं गच्छन्ति ।

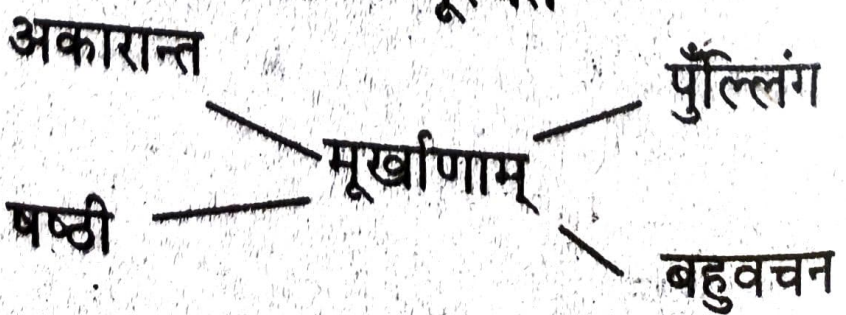
6. वाक्यानि रचयत -

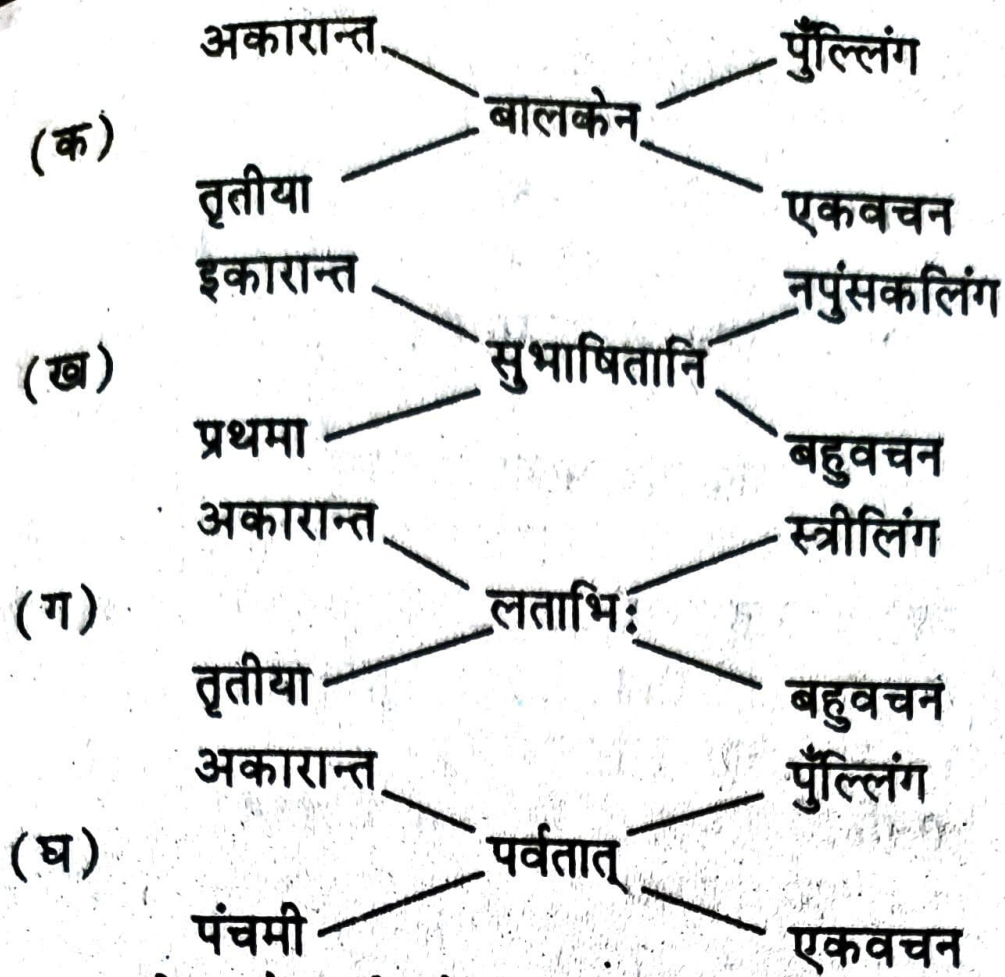
- (क) यूयम्
 (ख) शनैः :
 (ग) हसामः :
 (घ) साधवः :
 (ङ) वनेषु

उत्तराणि-

- (क) यूयम् - यूयम् अधुना पठथ ।
 (ख) शनैः - कच्छपः शनैः गच्छति ।
 (ग) हसामः - वयम् हसामः ।
 (घ) साधवः - साधवः परोपकारिणः भवन्ति ।
 (ङ) वनेषु - वनेषु औषधयः मिलन्ति ।

7. उदाहरणानुसारं रिक्तस्थानं पूरयत

8. स्वस्मरणेन द्वौ श्लोकौ लिखत ।

उत्तर—

(1)

कोऽतिभारः समर्थानां किं दूरं व्यवसायिनाम् ।
को विदेशः सुविद्यानां कः परः प्रियवादिनाम् ॥

(2)

विद्वत्त्वं च नृपत्वं च नैव तुल्यं कदाचन ।
स्वदेशं पूज्यते राजा विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ॥

9. श्लोकमेकं लिखित्वा तस्यार्थं हिन्दीभाषायां लिखत ।

उत्तर—

उपदेशो हि मूर्खाणां प्रकोपाय न शान्तये ।
पयःपानं भुजंगानां केवलं विषवर्धनम् ॥ 2 ॥

सरलार्थ—मूर्खों को उपदेश देना उनके क्रोध को बढ़ाने के लिए होता है न कि शान्ति के लिए । सर्प को दूध पिलाना उसके विष को बढ़ाना है ।

10. नीतिश्लोकानां संग्रहणं कुरुत ।

नोट : छात्र स्वयं करें ।